

Un llibre sense palla

per Jordi Badia

ALOMAR, Antoni I.; BIBILONI, Gabriel;
CORBERA, Jaume; MELIÀ, Joan
La llengua catalana a Mallorca
Palma, Consell de Mallorca, 1999

Siguem sincers: ¿no us hi heu trobat mai, que llegiu un llibre de llengua i n'hi ha una bona part que no us acaba d'interessar? Hi trobem definicions o normes que ja sabem; o bé descripcions que, per més que puguin ésser interessants, no ens són realment útils; o explicacions –noves per a nosaltres– però massa llargues, poc sintètiques i poc didàctiques. Això, si hi pensem bé, passa també amb els diccionaris. A quin català se li acudirà de cercar mots com *dijous*, *casa* o *pedra* en un diccionari? I tanmateix hi són; i el lexicògraf va haver d'establir-ne unes definicions ben clares i ben entenedores, mentre devia pensar: «Això no ho llegirà ningú.»

Doncs bé, al costat dels diccionaris i de les gramàtiques, a vegades surten uns altres llibres que poden ésser molt més útils. Són llibres esporgats, sense aquelles pàgines *òbvies*. Aquestes obres són el fruit d'un esforç de síntesi que requereix dues tasques prèvies: de primer, arreplegar informació i, després, decidir –basant-se en l'experiència– quina part se n'ha d'aprofitar i quina se n'ha de negligir.

El llibre que ens presenten aquests quatre lingüistes mallorquins és un d'aquests volums *útils*. No us enganyo: en 127 pàgines hi trobareu la solució dels dubtes fonètics, gramaticals i lèxics més habituals, i a més, presents en tres nivells d'aprofundiment.

L'obra és estructurada en quatre parts. Primer de tot, una introducció magistral, una veritable lliçó de sociolingüística ben entesa, una formidable demostració de com escombrar cap a casa amb la claredat i la fermesa de la ciència. Heus-ne aci un exemple, que hauria de fer caure la cara de vergonya a uns quants:

«En una societat normal, per exemple, si un polític evidencia desconeixement de les normes d'ús referents a la llengua, pot o sol rebre'n conseqüències negatives en el moment en què les urnes li han de concedir un grau determinat de confiança» (p. 17).

Després, en l'apartat «Errònia percepció de la variació lingüística», desmunten (amb aquella elegància) els arguments dels secessionistes:

«L'estàndard és percebut sovint com una amenaça a la identitat lingüística dels parlants, en tant que vindria a substituir les formes de parlar pròpies d'aquests. Això s'inscriu en un procés d'ideologització clarament contrària a la llengua catalana, sovint amb una manipulació calculada, com es pot comprovar pel fet que els qui concedeixen una gran transcendència a la substitució d'alguna forma catalana per una altra de catalana –que normalment no són substitucions sinó addicions– no solen fer el més mínim problema de la substitució massi-

va de formes catalanes per altres de castellanès» (p. 18).

En parlar de la interferència, saben trobar perfectament la mare dels ous:

«Però la cosa ha esdevingut alarmant quan, com a conseqüència de la generalització de la pràctica del bilingüisme, la interferència ha començat a destruir l'estructura fonètica i sintàctica de la nostra llengua» (p. 19).

I aquesta introducció, tractant-se d'un llibre "útil", només podia acabar amb un apartat titulat «Necessitats urgents». Bo i sintetitzades, serien:

- reduir la interferència de l'espanyol, combatent els calcs;
- frenar i invertir el procés de degradació fonètica;
- vehicular models de llengua oral formal que l'acostin a la llengua escrita.

Aquesta introducció és una declaració d'intencions plenament congruent amb la resta del llibre. El bloc següent és un recull esplèndid de les errades més freqüents. L'esforç de síntesi que s'hi palesa recorda la brevetat dels millors moments de Pompeu Fabra. La intenció divulgativa de l'obra fa que s'hi eviti l'ús de símbols fonètics, de digressions perdedores i, per descomptat, de cròniques de controvèrsies. Són 15 pàgines amb 42 epígrafs: un guiatge senzill –però complet–, tant per a autodidactes que vulguin esmenar-se de debò (per exemple, polítics amb mala consciència), com per al professorat que no sàpiga què ensenyar que sigui realment profitós, per als correctors que vulguin orientar-se més bé, etc.

La tercera part va adreçada als no tan interferits. Té la mateixa estructura del bloc precedent, però el contingut és força diferent. Sovint, quan ja hem satisfet les *necessitats urgents* és quan ens perdem de bon de veres. És correcte neutralitzar la *e* de *pagès*? Cal pronunciar la *ela* geminada? Hem de dir *qualcú* o *algú*? Els autors, sense perdre la senzillesa ni la fermesa, desfan totes les ambigüitats

que un mallorquí (i, en general, qual-sevol català!) pugui tenir enfront d'aquests dilemes. És un apartat florentinament estandarditzador, recolzat en el respecte escrupolós per la riquesa geogràfica, però sense deixar-se temptar pel localisme. De la mateixa manera que no dubten a acceptar la pronúncia "central" de *pagès* (al costat de la mallorquina), defensen el possessiu *llur* per al registre formal. Sense manies i sense por. Tenim *llur* i ens és útil: doncs fem-lo servir.

Finalment, les ampliacions. És aquell apartat tan agraït per als qui en volen saber més. En menys de 50 pàgines hi encabeixen les explicacions completes dels dubtes que ja han resolt en els dos blocs anteriors. Alguns fragments d'aquest apartat ens recorden —àdhuc per la forma— els llibres d'en Ruaix, amb aquells quadres i aquelles llistes que tots hem repassat quan hem volgut millorar la competència lingüística. Ara els autors ja no planyen les explica-

cions; s'esplaien allà on creuen que ho han de fer. Per exemple, dediquen dues planes i mitja a la solució del *lo* neutre; o bé hi inclouen una llista de barbarismes que ocupa 17 pàgines.

I encara, perquè ningú no dubti que és un llibre pràctic, hi afegeixen un index dels mots destacats tot al llarg del volumet.

Ho repeteixo, perquè sembla que no pugui ser: tot això en 127 pàgines. ♦

Ara que ja no cal prohibir el català

per Quim Gibert

PASCUAL, Mercè; RIERA, Antoni;
SEGALÉS, ROSA; SEDÓ, Jordi

Granollers: Llengua i futur. Estudi sobre coneixement i ús del català entre els joves

Casal del Mestre de Granollers amb col·l. Aj., Granollers, 2000

Granollers: Llengua i futur. Estudi sobre coneixement i ús del català entre els joves, realitzat pel seminari de sociolingüística del Casal del Mestre de Granollers, és taxatiu: el català i la identitat que se'n deriva van de mal borràs. Si bé és veritat que al voltant dels vuitanta hi va haver un reviscolament cultural, al llarg dels noranta el procés de recuperació lingüística ha quedat completament bloquejat. I un bloqueig com aquest no és més que una involució que també es produeix respecte dels referents nostrats. És així com es pot arribar a sentir de boca d'una mestra d'anglès que tant sí com no *bassura* és un mot fruit de l'evolució natural del català. I això ho volia defensar una catalana de soca-rel adscrita al CEIP Salvador Espriu de Granollers.

En menys d'un any no sols he fet substitucions d'ensenyant en centres com l'esmentat, que és un dels públics amb més anomenada del Vallès Oriental, sinó també a tocar Canovelles. Vaig passar tres setmanes en el CEIP Fàtima, escola on el català no va més enllà de ser una llengua acadèmica. «Ell és l'únic que parla català a casa», m'assenyalava, poques hores després de prendre possessió del meu nou destí escolar, un alumne trapasser de la classe que vaig tutoritzar. Tot i que el projecte d'escola catalana no és obertament rebutjat pels pares ni l'alumnat, tampoc no és gaire ben acollit. Segons una enquesta que vaig passar a un grup reduït de pre-adolescents d'aquest centre sobre planificació de programes escolars, en molts casos el català no agrada «porque no me gusta leer» o bé és vist com una matèria avorrida. I entre el professorat aquesta lluita en va per transmetre la catalanitat a l'escola se n'ha ressentit. «Aquí no hi ha res a fer. No el volen parlar», em comentava a cau d'orella una de les tutores, d'origen castellanoparlant però profundament arrelada a Granollers, del cycle superior del CEIP Fàtima.

Els signants de *Granollers: Llengua i futur*, publicació guardonada amb la borsa del X Memorial Joan Camps, constaten que la primera generació que ha estat íntegrament escolaritzada en català és «precisament la que, amb molta probabilitat, esdevindrà l'agent actiu de l'inici de la

substitució (lingüística), si és que algú no hi posa aturador». Un altre fet constatable és l'abandonament de la consciència lingüística de catalanitat en bé d'una de bilingüe, que gairebé sempre acaba afavorint el castellà: «Els catalanoparlants tendeixen a ser bilingües i no els costa gens canviar d'idioma. Això comporta que els castellanoparlants es convertixin en monolingües», evidència Toni Riera (*El 9 Nou*, 25-2-2000), un dels autors del llibre. I, per acabar-ho d'amanir, el castellà és vist entre els adolescents amb un aire rebel i modern davant el poder d'una institució escolar que s'expressa en català.

Aquestes percepcions esbiaixades no són gratuïtes. En aquest sentit, l'escriptor Josep Ramoneda ens recorda en el seu darrer llibre que «el triangle poder mediàtic, poder polític i poder econòmic funciona com un mecanisme molt eficaç per a convertir en irrellevant allò que no interessa i sense necessitat d'haver-ho de prohibir». De fet, Eric Fromm ja va parlar llargament en els anys quaranta d'aquestes formes de domini subtil que envaeixen la nostra quotidianitat.

Entre les conclusions de l'estudi, els membres del seminari sociolingüístic consideren insòlit que l'actual sistema d'educació no asseguri que l'alumne pugui gaudir dels continguts i valors de la catalanitat en la seva formació: «Pitjor encara, es pot transformar, paradoxalment, en un anticatalà.» ♦